

Strasbourg, 17 mai 2006

CEMAT – CHF 84, (2006) 8 Anexă (numai în limba engleză)

CONFERINȚA EUROPEANĂ A MINIȘTRILOR ÎNSĂRCINAȚI CU PLANIFICAREA SPAȚIALĂ / REGIONALĂ

CEMAT

**A 84 –a ÎNTRUNIRE
A COMITETULUI FUNCȚIONARILOR SUPERIORI (CSO)**

Bratislava (Republica Slovacia), 24 mai 2006-06-12

**ANEXĂ
PROIECT DE GLOSAR AL EXPRESIILOR CHEIE UTILIZATE ÎN DOMENIUL
POLITICILOR DE DEZVOLTARE SPAȚIALĂ DIN EUROPA**

**Jacques ROBERT
Expert al Consiliului Europei**

**Document al Secretariatului General elaborat de Direcția de Planificare Spațială și
Peisagistică**

1. Comitetul Funcționarilor Superioari este invitat să analizeze proiectul de glosar privind dezvoltarea durabilă. Următorii termeni sunt definiți și explicați în documentul CEMAT – CHF 84 (2006) 8:

Abordare comprehensivă a dezvoltării spațiale
Coeziune teritorială
Dezvoltare rurală
Dezvoltare spațială durabilă
Dezvoltare teritorială
Evaluarea impactului teritorial
Guvernanță teritorială
Management urban
Parteneriat / cooperare
Peisaj
Politici de peisaj
Potențial teritorial
Structură spațială policentrică / Dezvoltare spațială policentrică

2. În prezentul document CEMAT – CHF 84 (2006) 8 se adaugă următoarele cuvinte și expresii Anexă:

Centru tehnologic
Conurbație
Cooperare transfrontalieră, transnațională, inter-regională
Dezastru natural
Dezvoltare regională
Dezvoltare spațială
Dezvoltare urbană
Dezvoltare urbană
Dispersie urbană
Ecosistem urban
Euro-coridoare
Evaluarea durabilității
Evaluarea impactului asupra mediului
Evaluarea impactului regional
Evaluarea impactului strategic
Management integrat al zonelor de coastă
Managementul terenului
Orașe – porți de intrare
Parteneriat public-privat
Parteneriate urban-rural
Pericol natural

Pericol tehnologic
Planificare de mediu
Planificare fizică
Planificare integrată
Planificare regională
Planificare urbană
Planificarea folosințelor de teren
Planificarea peisajului
Proiectare urbanistică
Proiecte de dezvoltare spațială
Reabilitare urbană (sau reabilitare zonală)
Regenerare urbană (sau regenerare zonală)
Regiune metropolitană
Regiune rurală
Regiuni defavorizate
Renovare urbană (sau renovare zonală)
Restaurare urbană (sau restaurare zonală)
Revitalizare urbană (sau revitalizare zonală) regională
Risc natural
Risc tehnologic
Servicii publice
Structura localității
Structură urbană
Suburbanizare
Tehnopol
Trasee culturale
Urbanism
Urbanizare
Zonă metropolitană
Zonă rurală
Zonă urbană funcțională
Zone degradată
Zone industriale abandonate
Zonele peri-urbane
Zonificare

Prezentare:

În contextul politicilor de dezvoltare spațială, în majoritatea țărilor europene se folosesc frecvent o serie de expresii și concepte. Unele dintre acestea sunt expresii de specialitate folosite în mod curent, în timp ce altele au fost introduse recent în vocabularul de specialitate, în special prin elaborarea și publicarea Principiilor Directoare sau a ESDP (Perspectiva asupra Dezvoltării Spațiale Europene). Obiectivul prezentului glosar este acela de a oferi o definiție a acestor expresii, precum și a unor explicații în legătură cu folosirea și evoluția recentă a acestora.

Pentru elaborarea glosarului, care oferă fie definiții, fie informații legate de semnificația expresiilor avute în vedere, a fost consultat un număr mare de documente¹, care nu pot fi menționate în totalitate. În câteva cazuri, diferite expresii sunt foarte apropiate ca sens unele de altele. Acestea au fost grupate într-o singură categorie și textul ilustrează micile diferențe care există între ele.

Expresiile selectate sunt prezentate în glosar în ordine alfabetică.

Lista conceptelor și a expresiilor conținute în glosar

Abordare comprehensivă a dezvoltării spațiale
Coeziune teritorială
Conurbație
Cooperare transfrontalieră, transnațională, inter-regională
Dezvoltare regională / Planificare regională
Dezvoltare rurală
Dezvoltare spațială
Dezvoltare spațială durabilă
Dezvoltare teritorială
Dezvoltare urbană
Dispersie urbană
Ecosistem urban
Euro-coridor
Evaluarea durabilității
Evaluarea impactului asupra mediului
Evaluarea impactului strategic
Evaluarea impactului teritorial
Guvernanță teritorială
Management urban
Managementul integrat al zonelor de coastă
Managementul terenului
Orașe-porti de intrare
Parteneriat / cooperare
Parteneriat public-privat
Parteneriate urban-rural
Peisaj
Planificare de mediu
Planificare fizică
Planificare integrată
Planificare urbană
Planificarea folosințelor de teren, zonificare
Planificarea peisajului
Politici de peisaj
Potențial teritorial
Proiectare urbanistică
Proiecte de dezvoltare spațială

¹ Între acestea se numără diferite documente CEMAT, inclusiv Principiile Directoare și Declarația de la Liubliana, precum și Perspectiva asupra Dezvoltării Spațiale Europene. Enciclopedia gratuită Wikipedia a constituit și ea un ajutor important la definirea și explicarea unui număr de concepte și expresii.

Regiune metropolitană / Zonă metropolitană
Regiuni defavorizate
Renovare urbană / Regenerare urbană / Revitalizare urbană / Reabilitare urbană /
Restaurare urbană
Risc natural / Pericol natural / Dezastru natural
Risc tehnologic / Pericol tehnologic
Servicii publice
Structură spațială policentrică / Dezvoltare spațială policentrică
Structură urbană / Structura localității
Suburbanizare
Tehnopol / Centru tehnologic / Parc tehnologic / Parc științific
Trasee culturale
Urbanism
Urbanizare
Zonă degradată
Zonă industrială abandonată
Zonă rurală / Regiune rurală
Zonă urbană funcțională
Zonă urbană funcțională
Zone peri-urbane

PROIECT DE GLOSAR

Zonă industrială abandonată

Zona industrială abandonată este un teren folosit anterior în scopuri industriale sau comerciale și care poate fi contaminat cu reziduuri periculoase în concentrații reduse sau prin poluare, și care are potențial de re folosire după decontaminare. În general, zonele industriale abandonate există în sectorul industrial al unui oraș, pe un teren ce cuprinde fabrici sau clădiri comerciale abandonate, sau alte operațiuni poluante. Mici zone industriale abandonate se pot afla și în multe vecinătăți rezidențiale mai vechi cuprinzând clădiri de curățătorie chimică, stații de alimentare cu carburanți, etc. Deși multe zone industriale abandonate contaminate au fost nefolosite timp de decenii, în ultimii ani s-a pus accentul pe decontaminarea și reabilitarea acestora pentru alte folosințe, dat fiind faptul că cererea de terenuri pentru dezvoltare este în permanentă creștere.

Abordarea comprehensivă a dezvoltării spațiale

Abordarea comprehensivă a dezvoltării spațiale este o abordare a politicii de dezvoltare spațială, care consideră că este posibil ca toți factorii să influențeze dezvoltarea spațială a unui teritoriu specific indiferent de natura acestor factori (factori naturali, cum ar fi schimbarea climei sau pericolele naturale, activitățile umane cum ar fi cele legate de investițiile private sau de comportamentele sociale / culturale, politicile publice în diferite domenii, etc.). Abordarea acordă o atenție deosebită coeziunii politicilor publice (sectoriale), care au impact evident asupra teritoriului, astfel încât să asigure un grad ridicat de coeziune teritorială și să evite astfel de neajunsuri precum sinergiile insuficiente, efectele sub-optime ale alocării resurselor și producerea de impacturi teritoriale care se opun evoluției spațiale dorite.

Conurbație

Conurbația reprezintă o aglomerare sau o rețea continuă de comunități urbane, care s-au contopit fizic prin creșterea populației și expansiune. Aceasta reprezintă o formă policentrică de aglomerare. Vecinătatea fizică și continuitatea zonelor construite reprezintă o premisă pentru definirea unei conurbații, care nu exclude faptul că pot exista spații deschise interstițiale. Conurbațiile au apărut, în general, în perioada revoluției industriale când localitățile erau ridicate în zone cu materii prime importante (în special, mine) sau de-a lungul coastelor (între linia țărmului și hinterland).

Cooperare transfrontalieră, transnațională, inter-regională

Cooperarea teritorială între autoritățile naționale, regionale și locale reprezintă un element important al integrării europene. Scopul acesteia îl reprezintă eliminarea impacturilor negative ale frontierelor naționale asupra dezvoltării teritoriale. În funcție de scara teritorială, se face distincție între:

- **Cooperarea transfrontalieră** care se desfășoară pe distanțe relativ scurte între zone situate pe ambele laturi ale frontierelor naționale. Cooperarea transfrontalieră cuprinde toate tipurile de activități ce țin de activitățile normale ale comunităților locale și regionale, cum ar fi dezvoltarea economică, planificarea spațială, turism și recreare, formare profesională, transport, protecția mediului, etc. Cooperarea transfrontalieră privește toate zonele cum ar fi Euro-regiunile și, în numeroase cazuri, zonele de convergență a mai mult de două țări (spre exemplu, regiunea Saar-Lor-Lux, triunghiul Rin-ului superior).
- **Cooperarea transnațională** reprezintă un tip mai recent de cooperare teritorială, care cuprinde frontierele naționale pe zone întinse (Arcul Atlantic, Regiunea Mării Baltice, Regiunile Mediteraneene de Vest, etc.). Cooperarea este mai concentrată pe probleme strategice specifice, cum ar fi rețelele de zone metropolitane, promovarea economiei maritime a regiunilor de coastă, îmbunătățirea generală a accesibilității, măsurile la scară mare legate de îmbunătățirea patrimoniului natural și cultural, etc.
- **Cooperarea inter-regională** este de natură tematică și se desfășoară între regiunile diferitelor țări situate la distanță mare unele față de altele, în general fără continuitate teritorială. Cooperarea inter-regională poate cuprinde transferuri de know-how și de experiență, perfecționarea în comun a metodelor și a metodologiilor care contribuie la dezvoltarea regiunilor sau a întreprinderilor, la promovarea turismului la mare depărtare, etc.

Trasee culturale

Traseele culturale sunt itinerare care adună laolaltă elemente importante de patrimoniu și de tradiții, care stau mărturie și ilustrează perioade și evenimente specifice ale istoriei europene. Traseele culturale se caracterizează prin mobilitate și implică și o dinamică intangibilă și spațială pe care nu o posedă peisajul cultural, care este mai static și limitat la natură. Programul de trasee culturale al Consiliului Europei reprezintă un instrument de cunoaștere a valorilor europene, care apar din complexitatea culturilor și a societăților ce compun Europa. Acesta se

bazează pe teme reprezentative pentru valorile europene, care, în plus, sunt comune unui număr de țări din Europa. Acestea apar într-o serie întreagă de proiecte de cooperare multilaterală. Exemplele de trasee culturale includ: Drumurile Pelerinilor, Traseele de influență monahală, Traseele celtice, sit-urile Hanseatice, trasee și monumente, arhitecturi militare fortificate din Europa, etc. Traseele culturale sunt importante pentru dezvoltarea turismului cultural.

Zonă degradată

Zonele degradate sunt zone (în general, urbane) care au suferit o scădere a activității economice, cu industrii în declin sau abandonate, întreprinderi și locuințe închise, magazine goale, un mediu degradat și străzi virtual goale la vreme de noapte. Totodată, unele zone degradate sunt contaminate și pot fi considerate zone industriale abandonate. Zonele degradate constituie o cauză majoră de stres al mediului în zonele urbane.

Regiuni defavorizate

Regiunile defavorizate sunt regiuni cu un nivel relativ scăzut de dezvoltare economică, care poate fi rezultatul locației lor geografice, în special în cazul locațiilor îndepărtate și periferice, al condițiilor naturale și climatice (regiuni din zone polare sau regiuni supuse secetei, regiuni montane), al caracteristicilor populației (regiuni cu populație dispersată cu o densitate extrem de scăzută a populației, regiuni supuse migrării), al accesibilității limitate (regiuni insulare, regiuni cu legături proaste cu centrele prin infrastructuri de transport eficient). Regiunile caracterizate prin structuri economice învechite (vechi regiuni industriale supuse reconversiei economice) sunt adesea considerate ca regiuni defavorizate. Politicile de dezvoltare regională vizează cu prioritate regiunile defavorizate și le sprijină prin măsuri de dezvoltare a infrastructurii, de dezvoltare tehnologică, de pregătire și calificare profesională și de promovare a activităților economice.

Planificare de mediu

Planificarea de mediu este o disciplină relativ nouă, care își propune să contopească practica planificării urbane / regionale cu preocupările de mediu. Planificarea de mediu se ocupă atât de zonele urbane / metropolitane, cât și de zonele rurale / naturale. Planificarea de mediu are în vedere o gamă completă de reglementări de mediu de la cele europene până la cele locale. Expresia cea mai comună a planificării de mediu o constituie realizarea de evaluări riguroase de impact asupra mediului a proiectelor și programelor privind folosințele de teren, dezvoltarea economică, transportul, dezvoltarea locuințelor, aerul, zgomotul, apa, terenurile mlăștinoase, speciile și habitatele în pericol de dispariție, ecosistemele, zonele inundabile, zonele de coastă, aspectele vizuale, etc.

Evaluarea impactului de mediu

Evaluarea impactului de mediu reprezintă o analiză a impacturilor posibile pe care le poate avea un proiect asupra ecosistemelor, a sănătății oamenilor și asupra schimbărilor în serviciile oferite de natură. Principalele impacturi care trebuie să fie analizate sunt: impacturile

contaminării solului, impacturile poluării aerului, efectele zgomotului asupra sănătății, impacturile ecologiei, inclusiv evaluarea speciilor pereclitate, evaluarea pericolelor geologice și a impacturilor poluării apei. Directiva privind Evaluarea Impactului asupra Mediului a proiectelor de construcție (legislație UE) a fost introdusă în 1985 și modificată în 1997 și 2003. Procedura de Evaluare a Impactului asupra Mediului asigură că identificarea și evaluarea consecințelor de mediu ale proiectelor se face anterior acordării autorizației. Publicul își exprimă și el părerea, și se ține seama de toate rezultatele în cadrul procedurii de autorizare a proiectului. Ulterior publicul este informat despre decizia luată.

Euro-coridor

Euro-coridorul este o categorie de spațiu cu caracter liniar, care leagă mari aglomerări depășind granițele naționale. Acestea sunt zone cu dinamică spațială rapidă și la scară mare în cadrul unei Europe fără granițe naționale. Se pot distinge patru dimensiuni în inter-relație în cadrul Euro-coridoarelor: infrastructura și transportul (în special, Rețelele Trans-europene), urbanizarea, dezvoltarea economică și durabilitatea mediului. Dinamismul rapid al zonelor Euro-coridoarelor este tot mai complex atât în sens spațial, cât și politic. Spre exemplu, conflictele politice pot să apară din tensiunile între construcția rapidă a noii infrastructuri fizice și a amplasamentelor de afaceri, pe de o parte, și natura inițial existentă, peisaj și aspectul peisajului rural, pe de altă parte. Aceasta ilustrează necesitatea unei planificări spațiale avansate și a elaborării politicii în domeniul dezvoltării Euro-coridoarelor.

Zonă urbană funcțională

Zona urbană funcțională caracterizează zona de influență a unui oraș. Aceasta este, în general, definită pe baza datelor statistice (spre exemplu, fluxurile de navetiști). Majoritatea țărilor europene au definiții ale Zonelor Urbane Funcționale sau ale unor concepte similare, cum ar fi zonele de circulație spre locurile de muncă, zonele de trecere a navetiștilor, zonele de trecere sau regiunile urbane funcționale. În contextul Programului ESPON I, s-a încercat să se identifice și să se definească zonele urbane funcționale la nivel european, folosind o definiție statistică armonizată.

Orașe-poți de intrare

Orașele-poți de intrare sunt puncte cheie de intrare în Europa, bazate în mod special pe porturile și / sau aeroporturile importante, dar și pe orașele târguri comerciale și orașele expoziții și pe centrele culturale posibile de a fi primul punct de întâlnire a turiștilor internaționali. Eliminarea frontierelor naționale în cadrul Uniunii Europene și extinderea Uniunii Europene au creat posibilități noi. Orașele și regiunile metropolitane care erau odată periferii naționale sau legate, în principal, de țările care nu erau membre ale Uniunii Europene pot să capete un rol nou în calitate de orașe-poți de intrare în rețelele policentrice. Pentru a atinge acest potențial ele trebuie să fie legate la Rețelele Trans-europene. Poțile de intrare globale sunt aglomerări urbane majore, adesea dispersate pe un teritoriu, ce depășește un singur oraș, care are potențialul de a oferi bunuri și servicii la scară internațională. Acestea se bazează pe îmbinarea unor comunicații excelente, la scară mare, (concentrate în jurul conjuncției terminalelor aeriene și feroviare internaționale), pe rețele de comunicare și informare de vârf, care creează contextul unui mediu „bogat în

cunoștințe”, și pe obiective de cercetare-dezvoltare de nivel înalt (de regulă, universități și centre de cercetare), care contribuie la crearea potențialului pentru cercetarea de vârf și a unei forțe de muncă cu înaltă calificare. Dat fiind acest patrimoniu, orașele-porturi globale asigură mijloacele de atragere a investiției internaționale și exportul internațional masiv de mărfuri și servicii.

Management integrat al zonelor de coastă

Zonele de coastă au o importanță strategică. Acestea sunt locul în care trăiește un procent ridicat din cetățenii Europei, sunt o sursă importantă de hrană și de materii prime, o verigă vitală pentru transport și comerț, locația câtorva habitate de foarte mare valoare, și destinația favorită pentru petrecerea timpului liber. Cu toate acestea, zonele de coastă se confruntă cu probleme grave de distrugere a habitatului, de contaminare a apei, de eroziune a coastei și de epuizare a resurselor. Această epuizare a resurselor limitate ale zonei de coastă (inclusiv spațiul fizic limitat) conduce la conflicte tot mai frecvente între utilizări, cum ar fi între acvacultură și turism. Totodată, zonele de coastă suferă din cauza unor probleme socio-economice și culturale grave, cum ar fi slăbirea coeziunii sociale, marginalizarea, șomajul și distrugerea proprietății prin eroziune. De aceea, este necesară o abordare teritorială integrată, participativă pentru a asigura că managementul zonelor de coastă ale Europei este durabil din punct de vedere economic și al mediului, precum și echitabil social și coeziv. El este menit să soluționeze cererile conflictuale ale societății de produse și servicii, ținând cont atât de interesele actuale, cât și de cele viitoare. Obiectivele majore sunt:

- întărirea managementului sectorial prin îmbunătățirea formării profesionale, a legislației și a încadrării de personal;
- păstrarea diversității biologice a ecosistemelor de coastă prin prevenirea distrugerii habitatului, a poluării și a exploatării excesive; și
- promovarea dezvoltării raționale și a utilizării durabile a resurselor de coastă

La nivelul Uniunii Europene, este în curs de implementare un program de Management Integrat al Zonelor de Coastă.

Planificare integrată

Planificarea integrată (în opoziție cu planificarea sectorială) este un proces, care implică gruparea eforturilor de planificare specifică de nivel și sectorială, ce permite un proces decizional strategic și asigură o perspectivă sinoptică a resurselor și a angajamentelor. Planificarea integrată acționează ca un punct nodal pentru inițiativele instituționale și alocarea resurselor. În contextul planificării integrate (sau cuprinzătoare), factorii economici, sociali, ecologici și culturali sunt utilizați în comun și îmbinați pentru a dirija deciziile de folosință a terenurilor și a obiectivelor în vederea unei dezvoltări teritoriale durabile.

Managementul terenului

Managementul terenului poate fi definit ca un proces de gospodărire a folosințelor de teren și a dezvoltării resurselor de teren în mod durabil. Dat fiind faptul că resursele de teren sunt folosite pentru o varietate de scopuri, care interacționează și pot concura între ele, toate folosințele de teren ar trebui să fie planificate și gestionate în mod integrat. Managementul

terenului este strâns legat de planificarea folosințelor de teren și de planificarea fizică. Managementul terenului poate cuprinde și activitatea de asamblare a terenului (achiziția de teren de către autoritățile publice pentru a facilita folosințele viitoare de teren, cum ar fi protecția zonelor naturale sau dezvoltarea terenului în scopuri specifice, cum ar fi locuire sau infrastructură).

Peisaj

În conformitate cu Convenția Peisajului European, „peisaj înseamnă o zonă, așa cum este percepută de oameni, a cărei caracteristică este rezultatul acțiunii și interacțiunii factorilor naturali și /sau umani”.

Principiile Directoare indică faptul că „Europa este compusă dintr-o pluralitate de peisaje. Acestea reprezintă o parte importantă a patrimoniului european și o mărturie a relațiilor trecute și viitoare între om și mediul său natural și cel construit”. Dezvoltările metodelor de producție în agricultură, silvicultură și industrie și schimbările în domeniul urbanismului, transporturilor, al altor tipuri de infrastructuri, al turismului și comportamentului în timpul liber accelerează transformarea peisajelor europene și pot să aibă și un impact negativ asupra calității și folosirii lor. Aceasta privește numai peisajele naturale valoroase, dar se aplică în general și altor tipuri de peisaje culturale, în special, cele care reprezintă o componentă esențială a mediului urban.”

Planificarea peisajului

Planificarea peisajului este o activitate care implică atât specialiști publici, cât și privați, având drept scop crearea, conservarea, îmbunătățirea și restaurarea peisajelor la diferite scări, de la traseele cu vegetație și parcurile publice la zonele mari, cum ar fi pădurile, marile zone de vegetație sălbatică și ameliorarea peisajelor degradate, cum ar fi minele sau gropile de depozitare a gunoaielor. Planificarea peisajului cuprinde o varietate de calificări cum ar fi arhitectura și design-ul peisajului, conservarea naturii, cunoașterea plantelor, a ecosistemelor, a științei solului, hidrologie, peisajele culturale, etc. Prevederile Convenției Peisajului European prezintă linii directoare importante pentru conținutul și procedurile planificării peisajului.

Politici de peisaj

În conformitate cu Convenția Peisajului European, „politica peisajului înseamnă enunțarea de către autoritățile publice competente a principiilor generale, a strategiilor și a liniilor directoare care permit luarea unor măsuri menite a proteja, gestiona și planifica peisajele”.

Sub acest titlu generic pot fi identificate diferite tipuri de politici de peisaj:

Convenția Peisajului European indică faptul că :

- „Protecția peisajului înseamnă măsuri de conservare și menținere a unor trăsături importante sau caracteristice ale peisajului, justificate de valoarea patrimoniului acestuia rezultat din configurația naturală și / sau din activitatea umană;

- Managementul peisajului înseamnă acțiune, din perspectiva dezvoltării durabile, pentru a asigura întreținerea regulată a unui peisaj, astfel încât să dirijeze și să armonizeze schimbările care apar în urma proceselor sociale, economice și de mediu;
- Planificarea peisajului înseamnă acțiune fermă de îmbunătățire, restabilire sau creare de peisaje în perspectivă.”
- Principiile Directoare indică că „Politica de dezvoltare spațială poate contribui la protejarea, gospodărirea și îmbunătățirea peisajelor prin adoptarea unor măsuri corespunzătoare, în special prin organizarea unor interacțiuni mai bune între diferitele politici sectoriale în ceea ce privește impacturile lor teritoriale.” Este posibil ca diferitele tipuri de măsuri să contribuie la atingerea acestui țel, cum ar fi: integrarea dezvoltării peisajului în planificarea spațială, precum și în politicile sectoriale, examinarea și evaluarea generală a peisajelor, implementarea politicilor integrate, considerarea dezvoltării și a protecției peisajului în programele internaționale, în cooperarea transfrontalieră și transnațională, consolidarea conștientizării de către oameni, organizațiile private și autoritățile teritoriale a valorii peisajelor, integrarea mai fermă a dezvoltării peisajului în programele de formare profesională.

Planificarea folosințelor de teren, zonificare

Planificarea folosințelor de teren reprezintă o ramură a politicii publice, care cuprinde diferite discipline, ce urmăresc ordonarea și reglementarea folosințelor de teren în mod eficient. Aceasta înseamnă dispunerea științifică, estetică și ordonată a terenului, a resurselor, a obiectivelor și a serviciilor în vederea asigurării eficienței fizice, economice, sociale și de mediu, a sănătății și a bunăstării comunităților urbane și rurale. Zonificarea reprezintă o componentă importantă a planificării folosințelor de teren. Aceasta include reglementarea tipurilor de activități, care vor fi acceptabile pe anumite loturi (cum ar fi spațiile deschise, rezidențiale, agricole, comerciale sau industriale), densitățile la care se pot efectua activitățile respective, spațiul pe care îl pot ocupa structurile spațiale, etc.

Regiune metropolitană / Zonă metropolitană

Zona metropolitană reprezintă un sistem de localități, care cuprinde un mare oraș (împreună cu suburbiile sale) și zonele sale adiacente de influență, care pot include diferite centre urbane de dimensiuni diferite. Aceste zone adiacente alcătuiesc așa-numita centură de navetiști. Spațiile deschise interstițiale fac și ele parte din zona metropolitană.

În general, regiunea metropolitană este considerată o regiune dominată (în sens administrativ sau geografic) de o zonă metropolitană importantă. De aceea, în termeni spațiali, întinderea sa este mai mare decât cea a zonei metropolitane, însă după unele interpretări cele două concepte de zonă metropolitană și de regiune metropolitană au semnificații similare.

Risc natural / Pericol natural / Dezastru natural

Numeroasele evenimente naturale reprezintă un risc pentru ființele vii, pentru mediul natural și cel construit, deoarece acestea pun în pericol viața oamenilor și a animalelor și pot provoca distrugerii grave ale localităților. Din această cauză, localitățile umane trebuie să fie protejate, cât mai mult posibil, împotriva riscurilor naturale prin măsuri de prevenire adaptate.

În funcție de intensitatea lor, de impactul și distrugerile acestora, aceste evenimente (sau pericole) naturale pot fi considerate dezastre naturale. De aceea, dezastrul natural este consecința combinării unui pericol natural cu activitățile umane.

Principalele pericole naturale sunt: avalanșele, seceta, cutremurele, inundațiile, alunecările de teren, erupțiile vulcanice, tsunami-urile, tornadele, cicloanele, incendiile izbucnite spontan, etc.

Ultimele decenii au fost martore ale intensificării declanșării, gravității și intensității dezastrelor naturale. Există posibilități considerabile pentru reducerea riscului prin aplicarea unor eforturi de prevenire și de diminuare a dezastrelor, spre exemplu, pe baza unei tehnologii moderne de prognoză sub raportul dezvoltării unor sisteme de avertizare timpurie, precum și a îmbunătățirii folosințelor de teren și a planificării localităților și a unor practici de construire mai sigure.

Parteneriat / Cooperare

Guvernanța politicilor de dezvoltare teritorială s-a modificat în mod semnificativ în ultimele decenii pentru a face față mai eficient noilor provocări. În timp ce în trecut guvernanța teritorială a fost mai mult de natură ierarhică, în special în contextul relațiilor de sus în jos, o serie de factori au condus la adoptarea unor abordări mai flexibile în care cooperarea și parteneriatele joacă un rol mai important, în special în următoarele domenii:

- relațiile verticale și orizontale din administrațiile publice responsabile atât de planificarea teritorială, cât și de politice sectoriale cu impact teritorial, în parte înlocuite cu relațiile autoritare și permițând coerența progresivă a politicilor publice în scopul producerii de valoare adăugată în vederea coeziunii teritoriale și a durabilității;
- relațiile între administrațiile publice și organismele care reprezintă societatea civilă în scopul întăririi adeziunii societății civile la obiectivele de planificare spațială, al armonizării politicilor publice cu deciziile private, în special în domeniul investițiilor, și al atenuării potențialelor conflicte de interese;
- relațiile între zonele urbane și cele rurale în scopul întăririi dezvoltării zonelor rurale prin serviciile furnizate de entități urbane, și al reducerii presiunii pe care zonele metropolitane o exercită asupra zonelor rurale din apropiere și al asigurării diferitelor funcțiuni ale relațiilor urban-rural cu caracter durabil;
- relațiile transfrontaliere și transnaționale menite să armonizeze politicile de dezvoltare teritorială dincolo de granițele naționale.

Zone peri-urbane

Zonele peri-urbane sunt zone care reprezintă sub o formă trecerea de la strict rural la urban. Adesea aceste zone formează interfața directă urban-rural și pot evolua în final în zone complet urbane. Zonele peri-urbane sunt locuri în care oamenii sunt componentele cheie: acestea sunt mediile locuite. Majoritatea zonelor peri-urbane se află la marginea zonelor urbane existente, dar ele pot fi clustere de dezvoltare rezidențială în cadrul peisajelor rurale. Zonele peri-urbane sunt cel mai adesea rezultatul procesului de suburbanizare sau de dispersie urbană.

Planificare fizică

Planificarea fizică este strâns legată de planificarea folosințelor de teren, proiectarea urbană, planificarea transportului, planificarea peisajului, planurile de construire, etc. Ea vizează activități care influențează în mod direct și programează structura fizică și mediul orașelor și al împrejurimilor (în opoziție cu activitățile de planificare economică sau planificare socială).

Structură spațială policentrică / Dezvoltare spațială policentrică

Structura spațială policentrică se referă la morfologia sistemului de localități. Aceasta presupune că, la diferite nivele ale ierarhiei urbane, există o pluralitate a aglomerărilor urbane de dimensiune egală, în opoziție cu situațiile în care un singur mare centru urban domină fiecare nivel și chiar elimină prezența nivelurilor intermediare.

Conceptul de dezvoltare spațială policentrică a fost introdus prima dată în dezbaterile europene de către ESDP (Perspectiva asupra Dezvoltării Spațiale Europene) a politicilor de dezvoltare spațială și a fost preluat în cadrul Principiilor Directoare.

Policentricitatea sistemelor de localități este considerată că favorizează dezvoltarea teritorială durabilă, precum și reducerea dezechilibrelor teritoriale.

Un aspect important al policentricității este acela că ea este valabilă la diferite scări:

- aplicată la scară europeană, ea ar trebui să permită apariția unor zone alternative de integrare economică globală, posibil să contracareze efectele polarizării așa-numitului pentagon Londra- Paris-Milano-Munchen-Hamburg;
- aplicată la scară intermediară (spre exemplu, la scară națională sau în zone transnaționale), policentricitatea ar trebui să conducă la un sistem echilibrat de localități cu o creștere de care beneficiază câteva zone metropolitane de dimensiune diferită și nu numai capitalele naționale;
- aplicată la nivel regional, policentricitatea trebuie să asigure că de avantajele creșterii și ale dezvoltării beneficiază și orașele de dimensiuni medii și mai mici pentru a menține și a spori vitalitatea în părțile mai rurale ale regiunii.

Parteneriat public-privat

Parteneriatul public-privat reprezintă un acord oficial (în general un contract) prin care un organism public (guvern, autoritate regională sau locală) și una sau mai multe entități private decid să coopereze pentru construirea unui patrimoniu sau pentru furnizarea de servicii.

Alegerea entităților private se face, în general, pe bază de competiție. Rolul entității publice este acela de a asigura că la operare se respectă interesele publice. În acest scop, contractul stipulează exact sarcinile care trebuie îndeplinite de către entitățile private, în ceea ce privește serviciile ce urmează să fie furnizate, capitalul care urmează a fi investit, normele de securitate care trebuie să fie respectate, etc. Entitățile private participă, în general, la capitalul social și / sau la serviciile de operare. Există multe forme diferite de parteneriate public-privat (spre exemplu, concesiunile, B.O.T., etc.). În contextul sistemelor economice neo-liberale, care au prevalat în deceniile trecute, în întreaga Europă s-au creat numeroase parteneriate publice-private.

Servicii publice

„Serviciile publice” reprezintă un termen generic prin care se definesc serviciile furnizate (direct sau indirect) cetățenilor de către autoritățile publice. Serviciile publice sunt furnizate într-o serie de domenii, cum ar fi transport public, colectarea și distribuirea corespondenței, ocrotirea sănătății, învățământ, telecomunicații, etc. Principiile pe care se bazează serviciile publice sunt cele ale egalității (acces egal pentru toată lumea) și ale condițiilor rezonabile de acces (majoritatea serviciilor publice sunt subvenționate, deoarece ele nu sunt rentabile). În contextul sistemelor economice neo-liberale, care s-au dezvoltat în întreaga Europă în ultimele decenii, numeroase servicii publice au fost privatizate și s-au transformat parțial sau total în servicii private, cu prețuri în creștere și condiții de acces mai puțin egale în teritoriu. Rezultatul acestei evoluții l-a constituit o dezbatere susținută. În terminologia UE, serviciile publice sunt denumite servicii de interes general.

Dezvoltare regională / Planificare regională

Dezvoltarea regională este considerată atât o creștere a bogăției într-o regiune, cât și activitățile care conduc la o astfel de creștere. Dezvoltarea regională are o orientare economică puternică, deși ea ar putea include și considerente sociale și culturale.

Planificarea regională este o ramură a planificării folosințelor de teren, care se ocupă de organizarea infrastructurii, de creșterea localităților și a zonelor neconstruite la scara unei regiuni. Planificarea regională contribuie, în general, la dezvoltarea regională, dar poate îndeplini și obiective suplimentare, cum ar fi durabilitatea în sensul mediului. Planificarea regională este înțeleasă, în general, ca activități de planificare spațială la scară regională.

Zonă rurală / Regiune rurală

Zonele rurale sunt zone cu așezări rare, fără un oraș sau municipiu important. Regiunea rurală se referă la anumite forme de utilizare a peisajelor și terenurilor, în care agricultura și zonele naturale joacă un rol important. Zonele rurale sunt din ce în ce mai variate sub aspectul bazei lor economice. Cu toate că agricultura joacă încă un rol important în numeroase zone rurale, au apărut surse noi de venit cum ar fi turismul rural, activitățile de producție la scară redusă, economia locuințelor (amplasarea pensionarilor), producerea de energie recuperabilă etc. Numeroase zone rurale sunt multifuncționale și unele dintre acestea se află sub influența zonelor metropolitane și a orașelor mari ca urmare a îmbunătățirii dotărilor de transport și comunicații.

Dezvoltarea rurală

Dezvoltarea rurală reprezintă un aspect special al dezvoltării teritoriale ca urmare a faptului că societatea industrială și urbană care a predominat în Europa timp de mai bine de un secol a exclus din tendința de creștere și dezvoltare numeroase zone rurale, în special cele mai îndepărtate și cele periferice. În consecință, dezvoltarea rurală a devenit o prioritate a politicilor de dezvoltare spațială din majoritatea țărilor europene.

Totuși, în ultimii ani s-a produs în Europa o diversificare marcată, în care unele regiuni rurale au beneficiat considerabil de pe urma vecinătății lor cu localități mari, altele de pe urma turismului și/sau a așezărilor de pensionari, în timp ce alte zone rurale încă se confruntă cu restricții impuse de depărtare sau marginalizare, care conduc la migrarea din zonă a populației. De aici rezultă faptul că sarcinile legate de dezvoltarea rurală sunt foarte diversificate și depind în mare măsură contextul și situația zonelor rurale avute în vedere. Aceste sarcini includ măsuri cum ar fi creșterea accesibilității, îmbunătățirea condițiilor de viață, a mediului, conservarea peisajelor culturale și a patrimoniului natural și cultural, promovarea turismului neagresiv, încurajarea dezvoltării orașelor mici și mijlocii, precum și a satelor mari de a asigura furnizarea de servicii pentru zonele rurale din jurul lor, promovarea unor produse regionale, agricole, forestiere și artisanale de calitate în condițiile adoptării unor metode de producție ecologice.

Dezvoltarea spațială

Dezvoltarea spațială se referă la evoluția teritoriilor sub toate aspectele (economic, social, de mediu, fizic). Observarea dezvoltării spațiale (de exemplu în contextul programului EPSON), realizarea de analize ale tendințelor de dezvoltare spațială și de studii de prognoză privind dezvoltarea spațială sunt acțiuni necesare pentru pregătirea politicilor de dezvoltare spațială. „Politica dezvoltării spațiale” este un concept destul de recent, apărut în anii 1990 (când au fost adoptate ESDP și Principiile directoare), însemnând o politică ce promovează dezvoltarea spațiului în conformitate cu principiile generale. Pentru aplicarea acestor principii generale descrise în Principii directoare și în ESDP, este necesar să se asigure convergența a diferite politici publice (sectoriale și nesectoriale).

Proiecte de dezvoltare spațială

Proiectele de dezvoltare spațială sunt proiecte elaborate sau controlate de organisme publice care contribuie pozitiv la dezvoltarea teritorială la diferite niveluri. Proiectele de dezvoltare spațială pot cuprinde lucrări de infrastructură, promovarea și dezvoltarea economică a unor zone specifice, măsuri de reabilitare urbană, restaurarea ecosistemelor deteriorate etc. În general, proiectele de dezvoltare spațială sunt elemente ale unor strategii mai amănunțite de dezvoltare spațială. În timp ce unele proiecte de dezvoltare spațială au un caracter „top-down” (de sus în jos) și implică în principal autorități publice, altele au un caracter „bottom-up” (de jos în sus) și pot implica în mare măsură societatea civilă și interese private (cum ar fi parteneriatul public-privat).

Evaluarea impactului strategic

Evaluarea Impactului Strategic nu se referă la impactul probabil al unor proiecte individuale (cum este cazul EIA), ci la impactul probabil asupra mediului al anumitor planuri și programe. Directiva SEA (legislația UE), adoptată în 2001, prevede ca identificarea și evaluarea consecințelor asupra mediului ale anumitor planuri și programe să se facă în cursul etapei de elaborare și înainte de adoptarea lor. Autoritățile publice și de mediu își pot da avizul, iar rezultatele sunt în totalitate integrate și luate în considerare în cursul procedurii de planificare. După adoptarea planului sau programului, populația este informată despre decizie și despre modul în care aceasta a fost luată. În cazul unor efecte transfrontaliere semnificative probabile, Statul membru afectat și populația acestuia sunt informați și au posibilitatea să facă comentarii care vor fi integrate în procesul decizional la nivel național. SEA urmărește să contribuie la o planificare mai transparentă, prin implicarea populației și integrarea considerentelor de mediu, realizând în acest fel obiectivul dezvoltării durabile.

Suburbanizarea

Suburbanizarea este un proces legat de dezvoltarea suburbiilor din jurul marilor orașe și zonelor metropolitane. Procesul de suburbanizare este generat de creștere (creșterea populației totale), precum și de restructurarea internă a orașelor. Numeroși locuitori din orașele mari nu mai trăiesc și lucrează în aceeași zonă urbană, preferând în schimb să trăiască în suburbii și să facă naveta spre locul de muncă din alte zone. Suburbiile sunt cartiere de locuințe situate fie în afara centurii unui oraș sau municipiu, fie în afara granițelor oficiale ale unui municipiu sau chiar în elementele exterioare ale unei conurbații. Procesul de suburbanizare este deseori asimilat cu extinderea urbană, în special atunci când este vorba despre înmulțirea problemelor de circulație și distrugerea resurselor și peisajelor naturale.

Dezvoltarea spațială durabilă

Conceptul de dezvoltare spațială durabilă reprezintă principalul obiectiv urmărit de Principiile directoare. Durabilitatea este legată de abordările pe termen lung: beneficiile oferite de politicile de dezvoltare spațială trebuie să aibă un caracter de lungă durată și nu trebuie să fie periclitate de omiterea interferențelor importante dintre politicile publice sau sectoarele de activitate. În principiile directoare au fost identificate patru dimensiuni ale dezvoltării teritoriale: durabilitate economică, socială, de mediu și culturală.

În condițiile în care nenumărate procese pun la încercare durabilitatea viitorului nostru comun în Europa, politicile care urmăresc realizarea dezvoltării spațiale durabile trebuie să îndeplinească o serie de sarcini diferite, cum ar fi reducerea disparităților, sprijinirea dezvoltării policentrice echilibrate, asigurarea măsurilor necesare pentru revitalizarea localităților degradate, creșterea eficienței rețelelor de transport și energetice, prevenirea și reducerea daunelor potențiale produse de catastrofele naturale, protejarea și îmbunătățirea mediului natural și construit, promovarea practicilor ecologice în agricultură și silvicultură, realizarea unui echilibru între conservarea patrimoniului natural existent, atragerea de investiții

noi și sprijinirea comunităților existente care trăiesc și muncesc în zone urbane și rurale și creșterea participării populației la abordarea dezvoltării spațiale².

Evaluarea durabilității

Un procent ridicat din costurile și cheltuielile legate de mediu aferente produselor și proceselor este determinat în faza timpurilor de proiectare, producând deseori impacturi cu o durată de 20 de ani sau mai mult. Evaluarea durabilității este o metodă care a fost elaborată cu scopul de a veni în sprijinul întreprinderilor în realizarea de produse și servicii mai durabile. Evaluarea ciclului de viață al produselor urmărește să asigure o mai bună înțelegere a impactului economic, social și asupra mediului al acestora. De asemenea, se realizează Evaluări ale Impactului Durabilității dintr-o perspectivă mai largă. De exemplu, Uniunea Europeană realizează SIA pentru negocierile purtate pentru încheierea acordurilor comerciale majore multilaterale și bilaterale. Diferite politici publice, precum și Parteneriatele public-privat pot face de asemenea obiectul unor proceduri similare menite să identifice impactul economic, social și asupra mediului pe termen lung al acestora.

Riscul tehnologic / Accidentul tehnologic

Un risc tehnologic este neapărat legat de activitatea omului în domeniul producției, producției de energie, transporturilor, construcțiilor, lucrărilor publice etc. Riscurile legate de activități industriale, nucleare, minerit și activități subterane sau riscurile legate de transportul (terestru, fluvial sau maritim) substanțelor periculoase sau amenințarea ruperii unui baraj sunt considerate riscuri tehnologice majore. Prevenirea riscurilor tehnologice, menită să limiteze producerea accidentelor tehnologice și impacturile potențiale ale acestora, este prevăzută în legislația națională corespunzătoare. Aceasta poate conține măsuri care aparțin de politicile de dezvoltare spațială, în special de politica de utilizare a terenurilor.

Tehnopol / Centru tehnologic / Parc tehnologic / Parc științific

Un tehnopol (denumit și centru tehnologic, parc tehnologic sau parc științific) se referă la o zonă în care sunt concentrate numeroase activități publice și private care țin de cercetare și dezvoltare, dezvoltarea tehnologiei, transfer de tehnologie, învățământ științific superior, servicii și activități de producție în domeniul high-tech.. În numeroase cazuri, tehnopolurile cuprind unul sau mai multe grupuri specializate de întreprinderi high-tech, incubatoare de debut, o firmă și un centru de inovații, grupuri de consultanță. Principiile care guvernează tehnopolurile sunt realizarea de sinergii între diferiții factori interesați din cadrul tehnopolului (întreprinderi, activități R&D, debuturi, servicii etc.), alegerea activităților care vor fi amplasate în zonă (de exemplu eliminarea depozitelor sau a activităților industriale poluante), promovarea și sprijinirea de către autoritățile publice (înlesnirea achiziției de terenuri și dezvoltarea acestora, sprijin acordat activităților de cercetare și învățământ etc.) și în sfârșit asigurarea unui mediu de lucru remarcabil, care este important pentru imaginea întreprinderilor și organizațiilor existente în zonă.

² Declarația de la Liubliana privind Dimensiunea teritorială a dezvoltării durabile. CEMAT. 2003

Coeziunea teritorială

Conceptul de coeziune teritorială este un obiectiv acoperitor de dezvoltare teritorială al Principiilor directoare și al ESDP. Cu toate că este inclus în documentele oficiale la cel mai înalt nivel, încă nu s-a stabilit o definiție oficială a coeziunii teritoriale. În general este considerată ca fiind complementară obiectivelor de coeziune economică și socială având ca scop promovarea unei dezvoltări armonioase și omogene a întregului teritoriu. Există un consens larg în privința faptului că coeziunea teritorială este un concept multidimensional cu cel puțin trei componente³:

- calitatea teritoriului: calitatea condițiilor de viață și de muncă; standarde de viață comparabile pe cuprinsul teritoriilor; acces similar la serviciile de interes general și la cunoștințe;

- eficiența teritorială: eficiența resurselor în ceea ce privește energia, resursele naturale și ale solului; competitivitatea țesutului economic și atractivitatea teritoriului; accesibilitatea interioară și exterioară; experiențe la nivel local și aspecte specifice; „meserii” productive și avantajul competitiv al fiecărui teritoriu.

Dezvoltarea teritorială

Dezvoltarea teritorială este un concept comprehensiv utilizat în general ca obiectiv al politicilor publice („politica de dezvoltare teritorială”). Acest concept reflectă în mod riguros contextul actual al Europei, caracterizat de rate reduse de creștere și de puternice dezechilibre regionale. În timp ce în perioada de mare creștere din deceniile postbelice principalele obiective ale politicilor publice în ceea ce privește teritoriul erau de a dirija procesul de creștere spre reglementarea utilizării terenurilor, furnizarea infrastructurii și oferirea de stimulente care să atragă investiții (conceptele politice corespunzătoare erau „planificarea teritorială”, „amenajarea teritoriului”, „Raumordnung”, „Ordenacion del territorio” etc.), dezvoltarea teritoriului a devenit o prioritate generalizată menită să asigure locuri de muncă și servicii și să reducă dezechilibrele teritoriale.

Caracterul comprehensiv al dezvoltării teritoriale rezultă din faptul că aceasta nu are ca scop doar creșterea economică în regiunile respective, ci urmărește și durabilitatea aspectelor sale economice, sociale, de mediu și culturale. Dezvoltarea teritorială are așadar o dimensiune calitativă bine dezvoltată care necesită un nivel ridicat de coerență și implementarea politicilor publice.

Guvernanța teritorială

Guvernanța teritorială este un concept general care caracterizează modul în care se aplică politicile spațiale considerate în totalitatea lor. Guvernanța teritorială este evaluată în raport cu contribuția ei la realizarea obiectivelor politicilor de dezvoltare spațială. Este rezultatul calității relațiilor dintre diferitele niveluri și sectoare din domeniul politicilor publice. Se referă la cooperarea orizontală și verticală în domeniul modelării și implementării acestor politici. În

³ Roberto Camagni: „Rațiunea privind coeziunea teritorială și locul politicilor de dezvoltare teritorială se află în modelul european al societății”. Material prezentat la Seminarul de la Viena cu tema „Coeziunea teritorială și modelul european al societății”, iulie 2005.

acest sens, o importanță deosebită au principiile subsidiarității și reciprocității susținute în Principiile directoare.

Pentru a îmbunătăți calitatea guvernării teritoriului este deseori necesară consolidarea rolului autorităților regionale și locale care asigură coerența și cresc eficiența politicilor publice aplicate în domeniul teritoriului.

Potențialul teritorial

Este un lucru recunoscut faptul că fiecare zonă are un potențial (sau capital) specific care diferă de cel al altor zone și care este determinat printr-o serie de factori care mai pot include și situarea geografică a zonei, dimensiunea, dotarea cu factori de producție și infrastructuri, climă, resurse naturale, calitatea vieții și mediului sau economiile specifice localităților realizate în orașele mari ale zonei respective, incubatoarele de firme, cartiere industriale sau alte rețele de firme care reduc costul tranzacțiilor. Alte componente au un caracter mai degrabă social și cultural, incluzând factori cum ar fi tradițiile, înțelegerea, regulile neoficiale care permit factorilor economici să lucreze împreună în condiții de nesiguranță, solidaritate, ajutor reciproc. Conceptul de potențial teritorial cuprinde și o dimensiune mai puțin tangibilă legată de rezultatul unei combinații de instituții, reguli, practici, factori cum ar fi producătorii, cercetătorii și politicienii care fac posibilă creativitatea și inovația⁴.

Conceptul de potențial (sau capital) teritorial sprijină teoriile și strategiile de creștere endogenă care au fost elaborate și aplicate începând cu anii 1970 ca reacție împotriva instabilității sau impacturilor negative ale factorilor exogeni care duc la șomaj, închiderea sau mutarea firmelor. În ultimii ani, conceptul de potențial teritorial a revenit în atenție datorită creșterii competiției internaționale și interregionale în contextul integrării europene și accelerării globalizării.

Evaluarea impactului teritorial

Evaluarea impactului teritorial este o metodă care urmărește identificarea impacturilor pe care le pot avea toate tipurile de politici publice din domeniul dezvoltării spațiale, măsurile și proiectele asupra teritoriului, în special asupra durabilității și coeziunii teritoriului. În acest sens, impacturile teritoriale de identificat pot avea un caracter economic, social, de mediu și cultural. Pot fi legate de modificările de accesibilitate, biodiversitate, preferințe privind amplasamentul, posibilități de muncă locale/regionale, calitatea vieții etc.

Evaluările impacturilor teritoriale sunt necesare din cauză că numeroase proiecte/politici sectoriale influențează evoluția teritoriului fără a contribui neapărat la implementarea obiectivelor politicilor de dezvoltare spațială.

Evaluările impactului teritorial ex-post arată modul în care politicile aplicate în trecut au influențat evoluția teritoriului și ce lecții pot fi învățate din acesta. Sunt utile în scopuri de creștere a conștiinței, precum și pentru îmbunătățirea metodelor de evaluare.

⁴ Perspectiva teritorială a OECD. 2001. p. 15

Evaluările impactului teritorial ex-ante sunt necesare pentru anticiparea impacturilor potențiale ale viitoarelor politici și, în consecință, pentru înlesnirea alegerii dintre diferitele opțiuni politice posibile.

Metoda evaluării impactului teritorial are un caracter complex datorită numeroaselor interferențe posibile de care trebuie să se țină cont. Din acest motiv se află încă în curs de elaborare și îmbunătățire.

Planificarea urbană și rurală

Planificarea urbană și rurală este o expresie originară din UK (Legea planificării urbane și rurale din 1947 adoptată în perioada imediat postbelică ca răspuns la industrializare și urbanizare), care a fost larg utilizată pe întregul continent european și care conține un sector de politici publice care include diferite activități, cum ar fi planificarea utilizării terenurilor, proiectare urbanistică, planificare peisagistică, regenerare urbană, planificarea transportului, dezvoltarea dotărilor și utilităților etc. Obiectivul general al planificării urbane și rurale este de a menține echilibrul între dezvoltarea economică, bunăstarea socială și calitatea mediului.

Urbanizarea

Urbanizarea este un proces pe termen lung care caracterizează atât numărul din ce în ce mai mare al populației care trăiește în orașe și municipii, cât și creșterea zonelor urbane. În Europe procesul de urbanizare a început o dată cu revoluția industrială din secolul al XVIII-lea și în decursul a două secole s-a răspândit în mod eterogen pe întreg continentul. Procesul cuprinde diferite faze (urbanizare, deurbanizare sau contraurbanizare, reurbanizare) care au atins țările europene în momente diferite, în funcție de situația geografică și istorică. Gradul de urbanizare este dat de populația totală dintr-o țară (sau regiune) care trăiește în orașe. Rata de urbanizare reprezintă creșterea procentului populației urbane într-o perioadă de timp. Procesul de urbanizare a unei regiuni are efecte profunde asupra economiei și ecologiei regiunii respective. Există diferite forme (sau modele) de urbanizare sau concentrare a activităților umane, așezărilor și infrastructurilor sociale (așezări monocentrice, policentrice, orașe compacte, suburbii etc.).

Dezvoltarea urbană

Ca și în cazul dezvoltării spațiale, dezvoltarea urbană poate fi înțeleasă ca evoluția unei anumite zone (urbane) sau ca diferitele activități care contribuie la dezvoltarea zonei respective. Promovarea dezvoltării urbane înseamnă acțiunea în sensul creșterii diferitelor potențialuri economice, sociale, de mediu și culturale ale orașelor și zonelor urbane. Aceasta implică o gamă largă de politici publice bazate pe cunoștințe multidisciplinare. Implicarea societății civile prin acțiuni bazate pe participare și prin parteneriate reprezintă de asemenea un aspect esențial pentru rezolvarea problemelor complexe ale dezvoltării urbane. În ultimii ani, obiectivele de durabilitate și promovare a adeziunii și coeziunii sociale au devenit prioritare în cadrul strategiilor de dezvoltare urbană.

Proiectarea urbanistică

Proiectarea urbanistică este o disciplină tradițională a planificării urbane, foarte la modă în perioada în care planificarea urbană era exprimată în special prin planuri de construcții. De asemenea, proiectarea urbanistică a fost utilizată în mod deosebit în planificarea noilor orașe, cuprinzând proiectarea a orașe întregi. Mai recent, pune accentul pe planificarea spațiilor publice, în special străzi și parcuri. Proiectarea, construcția și administrarea spațiilor publice necesită aporturi interdisciplinare (inginerie, ecologie, istorie locală, planificarea transporturilor, arhitectură etc.) precum și consultații și negocieri cu factorii interesați de la diferite niveluri.

Ecosistemul urban

Un ecosistem urban este o comunitate de plante, animale și oameni care trăiesc în medii urbane. Cu toate că este o zonă dominată fizic de construcții cum ar fi clădiri, drumuri, canalizări și linii electrice, conține și un bogat mozaic de spații verzi (parcuri, curți, vegetație stradală, alei, cursuri de apă, peisagistică comercială și terenuri neconstruite) care alcătuiesc inima vie a ecosistemului urban. Oricât de izolate și fragmentate sunt uneori, aceste elemente lucrează împreună ca un organism unitar. Ecosistemele urbane sunt în general sisteme grav afectate, supuse unor schimbări rapide ale solului, temperaturii și cantității de apă disponibile. De asemenea, viața vegetației din ecosistemele urbane diferă de cea din ecosistemele naturale. Chiar în zonele naturale sau seminaturale din orașe cum ar fi parcurile, vegetația este deseori profund afectată, cu numeroase specii nelocale și invazive. Un aspect deosebit de important al ecosistemelor urbane este capacitatea acestora de a oferi un mediu sănătos atât pentru ecosistemul natural cât și pentru cetățeni. Ecologia urbană, o disciplină relativ recentă, studiază și monitorizează ecosistemele urbane (factorii care permit animalelor și plantelor sălbatice să supraviețuiască în medii construite, efectele modelelor de dezvoltare urbană asupra condițiilor ecologice) și încearcă să modeleze condițiile necesare unor comunități mai sănătoase și mai bine administrate.

Managementul urban

Probleme urbane majore în Europa sunt legăturile din ce în ce mai complexe dintre diferitele tipuri de lipsuri, venit redus, șomaj, nivel redus de pregătire teoretică și profesională, condiții de locuit substandard și dotări urbane și țesut urban necorespunzătoare, procesul de extindere urbană etc.⁵ De asemenea, orașele trebuie să-și promoveze competitivitatea și imaginea pentru a putea realiza funcțiuni cu valoare economică adăugată mare și pentru a atrage investiții.

În contextul general al politicilor de dezvoltare spațială, managementul urban cuprinde o serie de politici publice elaborate și aplicate la nivel local sau metropolitan, care abordează o gamă largă de probleme din domeniul planificării folosinței terenurilor, transporturi, locuințe, renovare urbană și reconversia terenurilor din zonele industriale abandonate, protecția mediului, administrarea deșeurilor, alimentarea cu energie electrică și apă, furnizarea de servicii și asigurarea de dotări, dezvoltarea economică, integrare și coeziune socială, protecția și creșterea patrimoniului cultural, promovare și dezvoltare culturală etc.

⁵ „Bazele Declarației de la Liubliana”. CEMAT. 2003

O sarcină specială a managementului urban este revitalizarea zonelor interioare deteriorate și a zonelor suburbane cu probleme, cu abordarea nu numai a problemei caracteristicilor fizice și de mediu, ci și a problemei resurselor economice și sociale ale locuitorilor, precum și pe cea a integrării socio-culturale a acestora. Abordările care includ furnizarea și îmbunătățirea locuințelor în cadrul unor programe de regenerare a zonelor integrate, bazate pe participarea populației, constituie elemente esențiale ale politicilor de management urban.

Planificarea urbană

Planificarea urbană, municipală sau orășenească este disciplina de planificare care se ocupă cu dezvoltarea fizică, socială, economică și a mediului municipalităților și zonelor înconjurătoare. Expresia de planificare urbană constă în elaborarea de planuri de utilizare a terenurilor și de construcții, precum și de reglementări locale de construcții și de mediu. De-a lungul timpului (secolul al XIX-lea) planificarea urbană a fost influențată de disciplinele recent oficializate ale arhitecturii și construcțiilor civile, care au început să codifice atât abordări raționale cât și stilistice în scopul rezolvării problemelor orașului prin proiectare fizică. În cursul secolului al XX-lea, domeniul planificării urbane s-a extins incluzând planificarea dezvoltării economice, planificarea socială a comunității și planificarea de mediu.

Renovare urbană / Regenerare urbană / Revitalizare urbană / Reabilitare urbană / Restaurare urbană

Orașele se confruntă atât cu îmbătrânirea structurii lor și a zonelor construite, cât și cu schimbările funcțiilor lor economice și a caracteristicilor sociale ale populației lor. Pentru a menține un mediu de viață armonios, o economie în creștere și o structură socială echilibrată, este necesară o serie de activități publice (și uneori public-private). Se poate face distincție între:

- **renovarea urbană** care are drept scop înlocuirea vecinătăților urbane sărăcite și a zonelor degradate prin proiecte la scară mare legate de locuințe, servicii, sisteme de transport, zone de recreare, etc. Uneori, costurile renovării urbane pentru comunitățile existente sunt ridicate și acest tip de activitate se desfășoară cu o frecvență mai redusă față de situația de acum câteva decenii în urmă.
- **regenerarea și revitalizarea urbană** care este menită să transforme baza economică învechită a anumitor zone urbane într-o bază economică mai durabilă prin atragerea de noi activități și companii, modernizarea structurii urbane, îmbunătățirea mediului urban și diversificarea structurii sociale;
- **reabilitarea și restaurarea urbană** care este menită, în principal, să regenereze și să conserve patrimoniul construit sau mediul urban, inclusiv ecosistemele. Pe lângă refacerea clădirilor istorice și a peisajelor orașelor, astfel de activități cuprind și modernizarea și actualizarea obiectivelor tehnice și respectarea normelor și a standardelor de mediu și de securitate.

Parteneriate urban-rural

Interacțiunile urban-rural pot fi definite ca legături trans-spațiale (cum ar fi fluxurile de persoane, de bunuri, de bani, de informații și de deșeuri) și ca legături între sectoare (spre exemplu, între agricultură și servicii și fabricație). Într-un sens mai larg, ele includ și activitățile „rurale” care se desfășoară în centrele urbane (cum ar fi agricultura urbană și activitățile adesea clasificate ca „urbane” (cum ar fi fabricație și servicii) care se desfășoară în localitățile rurale. În ultimele decenii, interacțiunile urban-rural s-au intensificat în întreaga Europă, în ceea ce privește fluxurile de navetiști, activitățile de recreare și de petrecere a timpului liber, așezarea foștilor locuitori ai orașelor în zonele rurale, locația funcțiilor și a activităților anterior urbane în zonele rurale, etc. Cu alte cuvinte, influența urbană a orașelor asupra zonelor rurale a crescut. Legăturile urban-rural sunt importante pentru atingerea unei dezvoltări economice echilibrate și pentru reducerea vulnerabilității regiunilor rurale defavorizate. Interacțiunile rural-urban au adesea influențe importante asupra utilizării și a managementului resurselor naturale, în special la interfața peri-urbană. Pentru promovarea unei dezvoltări teritoriale armonioase, se înființează parteneriate urban-rural între comunitățile urbane și rurale (reprezentate, în general, de autoritățile locale, dar implicând și ONG-urile și societatea civilă) având drept scop furnizarea de servicii, protecția resurselor naturale și de mediu, favorizarea contactelor regulate între comunitățile urbane și rurale, dezvoltarea sinergiilor economice, etc.

Dispersie urbană

Dispersia urbană reprezintă împrăștierea neplanificată, necontrolată a dezvoltării urbane în zone învecinate marginii unui oraș. Termenul este folosit și pentru a desemna creșterea expansivă, rapidă și uneori necugetată a unei zone metropolitane mai mari pe o suprafață mare. Dispersia urbană se caracterizează prin câteva modele de folosințe de teren, cum ar fi zonificarea pentru o singură folosință (comercială, rezidențială, industrială), comunitățile dependente de autovehicule, folosințele de teren cu o densitate mică, dar cu o dezvoltare la scară mai mare decât zonele mai vechi înființate (drumurile mai vechi, magazinele mai mari cu locuri de parcare extinse) și lipsa diversității proiectelor, ceea ce creează uneori senzația de mediu urban uniform.

Structură urbană / Structura localității

Evaluarea și analiza morfologică / funcțională a orașelor medii, a marilor orașe și a altor localități face posibilă identificarea structurii acestora. Structura urbană se caracterizează prin elemente și funcțiuni principale în interiorul zonei urbane, cum ar fi morfologia orașului (compactă sau dispersată, cu un singur nucleu sau nuclee multiple), prin distribuția zonelor urbane în funcție de vârstă (medieval, postbelic, etc.), până la funcțiunile principale (comerciale, locuire, industriale, recreare, etc.), până la distribuția și organizarea socială (zone sărace și degradate, zone de bogătași, zone ale clasei medii, zone cu o proporție mare de imigranți, etc.), caracteristici principale ale axelor de transport și de comunicații (sistemul de drumuri, sistemul de transport public).

Structura localităților se referă la caracteristicile distribuției orașelor medii, orașelor mari, a satelor, cătunelor, etc. la scară mai mare. În acest sens, se poate face distincție între: regiunile aglomerate (diferite localități organizate în jurul unei zone metropolitane dominante), localitățile dispersate (distribuirea omogenă a entităților urbane mici și medii într-o zonă), sistemele de localități policentrice (organizarea unei regiuni în jurul câtorva entități urbane),

rețelele de orașe (entități urbane puternic interdependente sub raportul funcțiilor fără continuitate fizică), și conurbațiile (grupajele de diferite entități urbane apropiate una de alta).